

Valtiovarainvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan komission ehdotukset talous- ja rahaliiton kehittämiseksi

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan komission ehdotukset talous- ja rahaliiton kehittämiseksi (E 115/2017 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Suuri valiokunta ottaa asiaan kantaa E-kirjelmässä mainittujen, perustuslain 96 §:n mukaisten kirjelmien ja muiden selvitysten saavuttua. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Jussi Lindgren, valtioneuvoston kanslia
- finanssineuvos, sihteeristön päällikkö Marketta Henriksson, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Niko Ijäs, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Seppo Tanninen, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö Katja Taipalus, Suomen Pankki
- toimitusjohtaja Vesa Vihriälä, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- erikoistutkija, ennustepäällikkö Ilkka Kiema, Palkansaajien tutkimuslaitos
- johtava ekonomisti Penna Urrila, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- ekonomisti Patrizio Lainà, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- yliopistotutkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto
- tutkija Antti Ronkainen, Helsingin yliopisto

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komission ehdotukset koskevat kolmea käsitteellistä kokonaisuutta; rahoitusunionin kehittämistä, talous- ja finanssiunionin kehittämistä sekä demokraattisen vastuuvollisuuden toteuttamista ja tehokkaampaa hallintoa. Komission ehdotukset koostuvat horisontaalisesta tiedonannosta (COM(2017) 821 final) sekä seuraavista tiedonannoista ja ehdotuksista:

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp

- Tiedonanto uusista talousarviovälineistä unionin kehukseen vakaan euroalueen tueksi (COM(2017) 822 final)
- Tiedonanto Euroopan talous- ja finanssiministeristä (COM(2017) 823 final)
- Ehdotus neuvoston direktiiviksi jäsenvaltioiden finanssipolitiikan vastuullisuutta ja julkisen talouden keskipitkän aikavälin linjausta vahvistavista säännöksistä (COM(2017) 824 final)
- Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2017/825 muuttamisesta rakenneuudistusten tukiohjelman rahoituspuitteiden kasvattamiseksi ja sen yleistavoitteen mukauttamiseksi (COM(2017) 825 final)
- Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä sekä Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yleisistä säännöksistä sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1083/2006 kumoamisesta 17 päivänä joulukuuta 2013 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1303/2013 muuttamisesta jäsenvaltioissa toteutettaville rakenneuudistuksille myönnettävän tuen osalta (COM(2017) 826 final)
- Ehdotus neuvoston asetukseksi Euroopan valuuttarahaston perustamisesta (COM(2017) 827 final), mukaan lukien ehdotukseen kuuluva liite.

Komission EMU:n kehittämiseksi esittämä uudistuspaketti on laaja, moniulotteinen ja useassa vaiheessa toteutettavaksi esitetty kokonaisuus. Se nostaa esiin useita EU:n integraatiota koskevia laajempia ja periaatteellisempia näkökohtia sekä oikeudellisia ja institutionaalisia kysymyksiä, jotka liittyvät jäsenvaltioiden ja EU:n väliseen toimivallanjakoon, EU:n toimielinten toimivaltuuksiin, institutionaaliseen tasapainoon, EU:n perussopimusten mukaisten oikeusperustojen kattavuuteen, EU:n päätöksentekomenettelyihin, valittaviin säädösvälineisiin, demokraattiseen legitimitettiin, vastuuvälillisyyden toteutumiseen sekä toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden soveltamiseen. Viime kädessä kysymys on siitä, voisivatko eräät muutokset edellyttää oikeudellisesti EU:n perussopimusten muuttamista joko yksinkertaistetussa tai tavanomaisessa menettelyssä.

Ehdotuksilla on myös perustuslakikykentöjä kansallisella tasolla. On arvioitava, voisiko niillä toteutuessaan olla vaikutuksia esimerkiksi täysivaltaisuuteen ja eduskunnan budjettivallan käyttämiseen.

Komission keskeisiä ehdotuksia on kuvattu tarkemmin E-kirjelmässä.

Valtioneuvoston kanta

Suomen kanta Euroopan vakausmekanismin kehittämiseen on kuvattu yksityiskohtaisesti valtioneuvoston E-kirjeessä E 80/2017 vp. Suomi ei näe tarvetta Euroopan vakausmekanismin siirtämiselle osaksi Euroopan unionin oikeudellista kehikkoa.

Suomi ei pidä ongelmallisena finanssipoliittista sopimusta vastaavien sääntöjen sisällyttämistä osaksi EU-lainsäädäntöä. Alustavan arvion mukaan komission ehdotus vaikuttaisi kuitenkin sisällöllisesti poikkeavan joiltakin osin hallitustenvälisestä finanssipoliittisesta sopimuksesta. Mahdolliset tosiasialliset muutokset ja niiden merkitys on arvioitava asian jatkovalmistelussa.

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp

Alustavan arvion mukaan komission ehdotus poikkeaa joiltakin osin myös voimassa olevasta suoraan sovellettavasta EU:n vakaus- ja kasvusopimuksesta. Direktiivin johdosta säädettävät kansalliset finanssipoliittiset säännöt saattaisivat tällöin poiketa EU-asetuksista. Myös tältä osin mahdolliset tosiasialliset muutokset on arvioitava asian jatkovalmistelussa.

Talous- ja rahaliiton etenemissuunnitelmaa koskevan tiedonannon mukaan tarkoituksena on yksinkertaistaa EU:n finanssipoliittisia sääntöjä huomattavasti vuoteen 2025 mennessä. Suomi on jo aiemmin tukenut EU:n finanssipoliittisen kehikon yksinkertaistamispyrkimyksiä. Suomi katsoo, että EU-lainsäädäntöön perustuvia finanssipoliittisia sääntöjä tulee tarkastella kokonaisuutena sekä samalla varmistaa yhtäältä suoraan sovellettavien ja toisaalta kansalliseen lainsäädäntöön sisällytettävien sääntöjen johdonmukaisuus ja yhteensopivuus. Direktiivillä tässä kohdin tehtävät muutokset eivät välttämättä tue tätä kokonaisvaltaista lähestymistapaa.

Osana EMU:n vakauden lisäämistä ja toiminnan parantamista Suomi voi tukea monivuotisen rahoituskehityksen ja EU-budjetin kehittämistä siten, että euroalueen mahdolliset erityistarpeet tulisivat aiempaa paremmin huomioituiksi. Paremmin kohdistettu, jäsenmaiden lähentymistä edistävää ja määrältään maltillinen sekä selkeästi rajattu rahoitus euroalueen erityistarpeisiin EU-budjetissa voi olla joissakin tilanteissa hyödyllistä. Tällaiset erityistarpeet voisivat koskea esimerkiksi kilpailukyvyyn ja rakenneuudistusten edistämistä, nuorisotyöttömyyden vähentämistä tai pankkiunionin varautumisjärjestelyä. Tarvittava rahoitus tulisi pääosin järjestää uudelleenkohdentamalla jo olemassa olevaa EU-rahoitusta. EU-budjetin hyödyntämisellä vältettäisiin uusien instituutioiden luominen pelkästään euromaille ja siten tarpeetonta eriytymistä ja vastakkainasettelua unionissa. Suomen nettomaksuosuuden täytyy kuitenkin pysyä kohtuullisena ja oikeudenmukaisena.

Suomen näkemyksen mukaan euroalueelle ei ole tarvetta perustaa uusia makrotaloudellisia vakautusjärjestelyitä suhdanteiden tasaamiseksi, kuten yhteiseurooppalaista työttömyysvakuutusta tai pahan päivän rahastoa. Tällaisia järjestelyitä ei voisi toteuttaa reilulta pohjalta, niiden tosiasiallinen hyöty olisi vaatimatonta ja vaarana olisi järjestelyiden muuttuminen pysyviksi tulonsiirroiksi jäsenmaiden välillä. Edellä todetuista syistä Suomi myös katsoo, ettei ole perusteita luoda erillistä eurobudjettia nykyisten vakiintuneiden unionin instituutioiden rinnalle.

Suomi tukee tavoitteita vahvistaa euroryhmän puheenjohtajan asemaa ja parantaa euroryhmän toimintaedellytyksiä. Suomi ei pidä tarkoituksenmukaisena ajatusta yhdistetystä Euroopan komission jäsenen ja euroryhmän puheenjohtajan tehtävästä. Euroryhmän puheenjohtajalla tulee olla riittävä omistajuus ja vastuuvollisuus euroryhmässä käsiteltäviin asioihin. Suomi ei näe tarvetta eikä perusteita luoda uutta toimielintä euroalueen valtiovarainministerin tai valtiovarainministeriön muodossa, vaan katsoo nykyisten instituutioiden olevan riittäviä.

Hallituksen EMU-linjauksen mukaisesti pankki- ja pääomamarkkinoiden kautta tapahtuva tehokas riskien hajauttaminen on keskeistä EMU:n vakauden ja no bail-out -periaatteen uskottavuuden kannalta. Siksi Suomi pitää tässä vaiheessa pankkiunionin loppuunsaattamista ja pääomamarkkinaunionin edistämistä päätavoitteina EMU:n kehittämisessä. Suomi pitää erityisen tärkeänä pankkien vakavaraisuussäätelyn muuttamista valtioriskien osalta paremmin todellisia riskejä vastaaviksi. Tässä asiassa tulisi edetä eurooppalaisessa lainsäädännössä, vaikka globaalisti sääntely ei etenisi yhtä nopeasti, sillä euroalueen erityispiirteiden vuoksi pankkien ja valtioiden

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp

kohtalonyhteyden katkaiseminen on välttämätöntä. Myös pääomamarkkinaunionin roolia riskienjaossa tulisi tehostaa tässä yhteydessä. Muita tärkeitä riskien vähentämisen toimia ovat järjestämättömien luottojen määrän selvä alentaminen sekä pankkisektorin pääomapohjan ja yleisen riskinkantokyvyn vahvistaminen tavalla, joka tosiasiallisesti mahdollistaa sijoittajavastuun soveltamisen ongelmatilanteissa. Suomi edellyttää, että tulee luopua nopeasti sijoittajavastuuseen kohdistuvista kriisiajan poikkeussäännöksistä ja siirtyä pankkiunionin periaatteiden mukaiseen täysimääräiseen sijoittajanvastuun soveltamiseen. Konkreettisen ja selvästi todennetun pankkisektorin merkittävän riskien vähentämisen ja tasaamisen jälkeen on mahdollista edetä kohti yhteistä talletussuojaa ja kriisinsuoritusrahaston pysyvää varautumisjärjestelyä. Pankkisektorin riskien vähentämiseen liittyviä toimia ja yhteisen varautumisjärjestelyn toteuttamista on linjattu tarkemmin valtioneuvoston selvityksissä E 95/2017 vp ja E 43/2017 vp.

Päätöksenteon demokraattinen legitimitetti ja kansalaisten tuki EMU-asioissa toteutuu suorimmin kansallisten parlamenttien kautta. Kyse on myös omistajuudesta. Kansallisista talousarvioista päättäminen on keskeinen osa jäsenvaltioiden parlamentaarista demokratiaa. Finanssi- ja talouspoliittisten kehysten tiiviimpi yhdistäminen edellyttää, että jäsenvaltiot varmistavat kansanedustuslaitostensa asianmukaisen osallistumisen. Tapa, jolla kansalliset parlamentit valvovat maansa hallituksen toimintaa EU:hun liittyvissä kysymyksissä ja osallistuvat EMU:a koskevaan keskusteluun, on kunkin jäsenvaltion valtiosäännön mukaiseen järjestelmään ja käytäntöön kuuluva asia. Yhteistyön muotoja kansallisten parlamenttien sekä niiden ja Euroopan parlamentin välillä voidaan kehittää, mutta yhteistyö ei miltei osin korvaa kansallisten parlamenttien roolia talous- ja finanssipolitiikan alalla.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lähtökohdat. Valtioneuvoston kirjelmän tarkoituksena on saattaa eduskunnan tietoon komission 6.12.2017 antaman EMU-paketin keskeinen sisältö. Komission esittämä uudistuspaketti on laaja ja moniulotteinen kokonaisuus, johon sisältyy kolme tiedonantoa ja neljä säädösehdotusta. Säädösehdotukset koskevat finanssipoliittisen sopimuksen sisällön saattamista osaksi EU-lainsäädäntöä (U 4/2018 vp), Euroopan valuuttarahaston perustamista (U 5/2018 vp) sekä rakenne- ja investointirahastojen yhteisiä säännöksiä koskevan yleisasetuksen muuttamista ja tukiohjelman rahoituspuitteiden kasvattamista (U 6/2018 vp). Valiokunta käsittelee näitä U-kirjelmää erillisissä lausunnoissaan ja ottaa tässä yhteydessä kantaa esityksen kokonaisuuteen ja eräisiin tiedonantoihin sisältyviin kysymyksiin.

Uudistuspaketin tavoite on edistää talous- ja rahaliiton yhtenäisyyttä, tehokkuutta ja demokraattista vastuuvollisuutta ja se nostaa esiin useita EU:n integraatiota koskevia laajoja ja periaatteellisia näkökohtia, sekä myös oikeudellisia ja institutionaalisia kysymyksiä. Ehdotuksilla on myös perustuslaillisia kytkentöjä mm. eduskunnan budjettivallan turvaamisen näkökulmasta.

Uudistukset on tarkoitus toteuttaa useassa vaiheessa, osaan ehdotuksista toivotaan päätöksiä jo kuluvaan vuoteen aikana tai viimeistään ennen seuraavan rahoituskehyskauden alkamista, mutta siinä mainitaan mahdollisia muitakin aloitteita, jotka ajoittuisivat vuosille 2019–2025. Näitä ovat mm. valtion joukkovelkakirjojen sääntelykohteluun tehtävät muutokset, Euroopan varain-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp

hoitohallinnon perustaminen ja eteneminen kohti euroalueen turvallisen sijoitusvälineen liikkeelaskua.

Valtiovarainvaliokunta on käsitellyt EMU:n kehittämistä edellisen kerran vuoden 2017 lopulla antamassaan lausunnossa (VaVL 5/2017 vp — E 80/2017 vp), joka käsitteli valtioneuvoston ennakkoaiheuttamislinjauksia. Valiokunta viittaa mainittuun lausuntoon ja korostaa edelleen toimia, jotka parantavat talous- ja rahaliiton toimivuutta, sillä tehdyistä uudistuksista huolimatta EMU:n toimintaan liittyy vakavia ongelmia. Esimerkiksi finanssipolitiikkaa koskevat säännöt ovat monimutkaisia, niiden toimeenpano on ollut heikkoa ja sääntöjen noudattaminen ja valvonta vaikeaa. Myös osassa pankkeja on edelleen merkittäviä riskejä mm. järjestämättömien luottojen takia. Finanssipolitiikan sääntökehikosta huolimatta suurten ongelmien hallinta on nojautunut ratkaisevasti EKP:n toimintaan ja sen valtionlainojen osto-ohjelmaan.

Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin keskeisenä lähtökohtana, että Suomi ei tue uudistuksia, jotka lisäävät jäsenmaiden yhteisvastuuta tai pysyviä tulonsiirtoja. Tämä kanta vastaa hallitusohjelman linjausta, jonka mukaan talouskoordinaation vahvistaminen ei saa johtaa yhteisvastuun syvenemiseen. Sijoittajavastuun toteuttamisen ja no bail-out -periaatteen kunnioittamisen tulee olla kehittämistyön keskeisiä tavoitteita. On myös tärkeää, että euroalueen jäsenmailla on vastuu oman taloutensa rakenteellisten ongelmien ja julkisen talouden alijäämän korjaamisesta.

Valiokunta viittaa aiempaan lausuntoonsa ja kiinnittää tässäkin yhteydessä huomiota siihen, että jatkossa olisi tarpeen määritellä tarkemmin yhteisvastuun sisältöä, sillä se voi tarkoittaa hyvin erilaisia asioita. Yhteisvastuulla voidaan tarkoittaa joko moraalikatoa lisääviä pysyviä tulonsiirtoja, jotka herättävät vastustusta, tai vakuutustyyppistä riskien jakoa, kuten pankkiunionia, joka on esimerkki markkinakurin kanssa yhteensopivasta yhteisvastuun muodosta. Siinä euroalueen pankit vastaavat yhteisesti kriisinratkaisun kustannuksista euroalueella.

Säädösehdotukset eivät ole saaneet laajaa kannatusta jäsenmaissa, ja näyttää siltä, että ainakaan kirjelmiin U 4/2018 vp (Ehdotus finanssipoliitan vastuullisuutta ja julkisen talouden keskipitkän aikavälin linjausta vahvistavista säännöksistä) ja U 5/2018 vp (Ehdotus Euroopan valuuttarahaston perustamisesta) sisältyvät direktiiviehdotukset eivät olisi sellaisenaan etenemässä.

On kuitenkin tärkeää, että Suomi on aktiivisesti mukana EMU:n kehittämistyössä, sillä EMU:n toimivuuden parantamiselle on selkeitä tarpeita ja useissa jäsenmaissa on nyt valmiutta edetä uudistustyössä. Vaikka näkemykset muutosten suunnasta ja yksityiskohdista poikkeavat vielä kovasti toisistaan, osa komission ehdotuksista voi toteutua jossakin vaiheessa.

Suomella on myös oltava johdonmukainen kanta siihen, minkälaiseen liikkumavaraan kunkin kysymyksen kohdalla on valmiuksia ja mistä tavoitteista ollaan tarvittaessa valmiita tinkimään hyvän kokonaisuuden aikaansaamiseksi. Pitkällä tähtäimellä EMU:n kehittämisessä on tärkeä kiinnittää huomiota myös kansallisen ja EU-tason valtasuhteiden selkeyttämiseen ja EU:n demokraattisen legitimitietin vahvistamiseen.

Rahoitusunioni. Rahoitusunionin osalta komissio ehdottaa tiekartassaan pankkiunionin nopeaa loppuun saattamista sekä pääomamarkkinaunionin jatkuvaa kehittämistä. Komissio ilmoittaa

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp

myös antavansa kuluvaan vuoteen aikana ehdotukset, jotka liittyvät valtionvelkakirjavakuudellisten arvopapereiden kehittämiseen sekä järjestämättömien lainojen hoitamiseen.

Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin EMU:n kehittämisen päätavoitteena pankkiunionin loppuunsaattamista ja pääomamarkkinaunionin edistämistä. Pankki- ja pääomamarkkinoiden kautta tapahtuva tehokas riskien hajauttaminen on keskeistä EMU:n vakauden ja no bailout-peiaatteen uskottavuuden kannalta. Erityisen tärkeää on järjestämättömien luottojen määrän selvä alentaminen sekä siirtyminen täysimääräiseen sijoittajavastuun soveltamiseen.

Valiokunta korostaa myös toimia, joilla vähennetään pankkien taseissa olevia riskejä, mikä koskee myös valtionlainoihin sisältyviä riskejä. Nykyinen vakavaraisuussäätely luokittelee valtionlainat riskittömiksi sijoituksiksi pankkien taseissa, eikä niihin kohdistu pääomavaatimusta. Tämä on kuitenkin johtanut osaltaan siihen, että monissa jäsenvaltioissa pankkien taseissa on paljon kotivaltion velkakirjoja, mikä ylläpitää valtion ja pankkien kohtalonyhteyttä ja lisää sitä kautta pankkiunionin kautta jaettavaksi tulevia riskejä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on ehdotettu erääksi ratkaisumalliksi sitä, että osana pankkiunionin loppuunsaattamista pankilta voitaisiin vaatia nykyistä enemmän pääomia, jos se haluaa omistaa paljon yksittäisen valtion velkoja.

Valiokunta painottaa, että yhteistä talletussuojaa koskevat ratkaisut voivat edetä vasta siinä vaiheessa, kun järjestämättömien luottojen määrää on alennettu. Tämä on edellytyksenä myös kriisiratkaisurahaston pysyvän varautumisjärjestelmän luomiselle.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että finanssikriisin vakauttanutta Euroopan keskuspankin poikkeuksellista toimintaa ei voida pitää kestäväksi ratkaisuna, sillä EKP on joutunut käyttämään epätavanomaisia keinoja muutoin vajavaisesti toimineiden velkakirjamarkkinoiden vakauttamiseksi. Toimivan pankkiunionin loppuun saaminen onkin tärkeää myös sen varmistamiseksi, ettei uusien kriisien hoitaminen tukeudu näin vahvasti EKP:n toimintaan. Valiokunnan mielestä on myös syytä arvioida EKP:n toimien ja niiden purkautumisen kokonaisvaikutuksia.

Talous- ja finanssiministerin tehtävä. EMU-paketin yhteydessä julkaistussa tiedonannossa jatketaan talous- ja finanssiministerin tehtävän hahmottelemista. Ministerin keskeisiä tehtäviä olisi mm. edistää EU:n ja euroalueen talouden yleistä etua ja edustaa sitä kansainvälisellä tasolla, vahvistaa politiikan koordinoitua sekä valvoa EU:n ja euroalueen talousarviovälineiden käyttöä. Tehtävä olisi tarkoitus perustaa uuden komission nimityksen yhteydessä vuoden 2019 vaalien jälkeen. Komissio arvioi, että ministerin toimen perustaminen voisi osaltaan edistää EU:n talouspoliittisen päätöksenteon johdonmukaisuuden, tehokkuuden, läpinäkyvyyden ja demokraattisen vastuuvollisuuden lisäämistä.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan ja suhtautuu lähtökohtaisesti kielteisesti siihen, että euroalueelle perustettaisiin uusi toimielin valtiovarainministerin muodossa. On kuitenkin ratkaisevaa, mikä olisi uuden ministerin tosiasiallinen toimenkuva ja se aito lisäarvo, jota uudistus toisi EMU:n toimivuudelle. Ehdotuksen sisältö täsmentyy jatkoneuvottelujen aikana, jolloin myös hahmottuu sen painoarvo suhteessa siihen kokonaisuuteen, joka on keskeistä Suomen etujen kannalta.

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp

Uudet talousarviovälineet. Tiedonantoon sisältyy ehdotus uusista talousarviovälineistä, joilla pyritään edistämään euroalueen vakautta. Neljä keskeistä ehdotusta ovat uudistusten toteuttamisen tukiväline, lähentymisväline euroalueeseen liittymistä valmisteleville jäsenvaltioille, pankkiunionin varautumisjärjestely sekä makrotaloudellinen vakautusjärjestely/suhdannetasausmekanismi. Osa em. ehdotuksista sisältyy kirjelmään U 6/2018 vp, jota valiokunta on käsitellyt lausunnossaan VaVL 1/2018 vp, ja osa niistä liittyy myös juuri annettuun monivuotista rahoituskehystä koskevaan ehdotukseen.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota vain suhdannetasausmekanismeja koskevaan ehdotukseen, jonka tarkoituksena olisi tasoittaa jäsenmaiden välisiä epäsymmetrisiä kysyntähäiriöitä. Tukea olisi tarkoitus käyttää lähinnä investointien elvyttämiseen kriisimaassa, ja tukea myönnettäisiin tiettyjen kriteerin mukaan automaattisesti ja ilman EVM-tukeen liittyvää sopeutusohjelmaa.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kielteiseen kantaan, eikä myöskään näe tarvetta mekanismin perustamiseen, sillä se saattaisi lisätä sekä yhteisvastuun että pysyvien tulonsiirtojen riskiä. Tällainen ilman ehtoja tuleva rahoitustuki voisi myös viivyttää jäsenmaan sopeutumista pysyviin shokkeihin. Ns. automaattiset vakauttajat voivat periaatteessa hoitaa suuren osan tasaustarpeesta silloin, kun maat kohtaavat epäsymmetrisiä häiriöitä. Maa, jonka luottokelpoisuus on kunnossa ja jonka velkasuhde on kohtuullinen ja budjetti keskimäärin lähellä tasapainoa, voi puskuroida useimpien epäsymmetristen häiriöiden vaikutuksia pelkästään finanssipolitiikan automaattisten vakauttajien kautta.

Valiokunnan mielestä on sen sijaan selkeämpää kehittää EU:n budjettia niin, että euroalueen mahdolliset erityistarpeet voidaan ottaa aiempaa paremmin huomioon. Tällaisia erityistarpeita voisivat olla esim. kilpailukyvyn ja rakenneuudistusten edistäminen ja nuorisotyöttömyyden vähentäminen. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota lausunnossaan VaVL 5/2017 vp esille nostamaansa huoleen siitä, että euroalueen erityistarpeiden huomioon ottaminen saattaa johtaa EU:n eritahtisen integraation vahvistumiseen. Suomi on kuitenkin perinteisesti suhtautunut kriittisesti eritahtiseen integraatioon mm. sen vuoksi, että se on nähty esteenä yhtenäisten sisämarkkinoiden kehittämiseksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Valtiovarainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 4.5.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Timo Kalli kesk
varapuheenjohtaja Ville Vähämäki ps

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp

jäsen Timo Harakka sd
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Kauko Juhantalo kesk
jäsen Toimi Kankaanniemi ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Elina Lepomäki kok
jäsen Mats Nylund r (osittain)
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd (osittain)
jäsen Aila Paloniemi kesk
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Markku Rossi kesk
jäsen Maria Tolppanen ps
jäsen Matti Torvinen sin
jäsen Kari Uotila vas
jäsen Ozan Yanar vihr
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Riitta Myller sd
varajäsen Joona Räsänen sd (osittain)
varajäsen Peter Östman kd (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1 /sd

Perustelut

Yleistä

Euroopan unioni ja sen edeltäjäyhteisöt ovat olleet syntymästään asti paitsi rauhanprojekteja myös taloudellisia yhteenliittymiä.

Alueen taloudet ovat syvästi integroituneita toisiinsa. Suomi on sitoutunut vahvasti Eu-jäsenyyteen ja sen kehittämiseen. Euroopan integraatio luo vaurautta, joka on jaettava oikeudenmukaisella tavalla. EU nauttii kansalaisten luottamusta vain, kun se lisää hyvinvointia ja turvallisuutta sekä luo uskoa tulevaan. Suomen on tavoiteltava taloudellisesti toimivaa unionia, jonka kehitys on myös sosiaalisesti kestäväällä pohjalla.

Euroopan talous- ja rahaliiton ensimmäisenä vuosikymmenenä talouskehitys oli suotuisaa, mutta hyvä kehitys peitti alleen riskejä ja rakenteellisia ongelmia esimerkiksi vaihtotaseiden osalta. Eurokriisin puhkeaminen osoitti alueen taloudellisen haavoittuvuuden. Kriisin sosiaalinen hinta on ollut monissa maissa kova. Tilannetta pahensi myötäsyklinen talouspolitiikka: finanssipolitiikan voimakas kiristäminen aloitettiin liian aikaisin, mikä hidasti kriisistä toipumista ja lisäsi työttömyyttä, köyhyyttä ja turvattomuutta.

Kriisin myötä toteutetut pysyvät vakausjärjestelyt ovat osoittautuneet perustelluiksi. Euroopan keskuspankin politiikka on ollut erityisen merkittävässä roolissa sekä akuuttien kriisien vakauttamisessa että kasvun edellytysten luomisessa kysyntää tukevalla politiikalla. Suomessa hyödyt ovat näkyneet varsinkin viennin kautta, kun investoinnit muualla Euroopassa ovat kasvaneet.

EMU:n kehittäminen

Komission esitykset EMU:n kehittämiseksi ovat laaja ja moniulotteinen kokonaisuus, jonka toteuttamista komissio esittää vaiheittain. Osasta ehdotuksia komissio esittää konkreettisia direktiivi- ja asetusehdotuksia, ja osa ehdotuksista jää jatkovalmistelun varaan. Keskeisimmät konkreettiset ehdotukset koskevat EVM:n kehittämistä Euroopan valuuttarahastoksi, ns. finanssipoliittisen sopimuksen sääntöjen sisällyttämistä EU-lainsäädäntöön sekä uudistuksia talouspolitiikan instituutioihin ja EU:n budjetin käyttöön.

Uudistusehdotuksia arvioitaessa nousee esiin perustavanlaatuisia oikeudellisia ja institutionaalisia kysymyksiä, joihin vastaaminen ei ole kaikilta osin ongelmatonta. Ehdotuksilla on osin vaikutusta myös eduskunnan budjettivaltaan.

EMU:n kehittämisessä kaikki osat liittyvät toisiinsa. Uudistamisessa on tärkeä edetä oikea-aikaisesti ja oikeassa järjestyksessä. Komission nyt esittämistä muutoksista osa on hyvinkin konkreettisia (kuten EVM:n kehittäminen Euroopan valuuttarahastoksi), kun taas osa kokonaisuuden kannalta oleellisista uudistuksista jää hyvin alustavan hahmotelman tasolle tai puuttuu ehdotuksista kokonaan (kuten valtioiden velkajärjestelymekanismi). Tällaisen osittaisen lähestymistavan seu-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

rauksena uudistamisen kokonaiskuva jää puutteelliseksi ja hajanaiseksi. Syntyy riski, että toteutetaan epätarkoituksenmukaisia toimia tai niitä tehdään väärään aikaan.

Suomi on vahvasti sitoutunut Euroopan talous- ja rahaliittoon ja sen kehittämiseen. Eurokriisi osoitti talous- ja rahaliiton heikkoudet, ja niiden korjaaminen on koko alueen ja Suomen etu. Talous- ja rahaliittoa on kehitettävä vastaamaan paremmin ja uskottavammin mahdollisiin tuleviin kriiseihin. Samalla kasvun edellytyksiä ja EMU:n sosiaalista ulottuvuutta on vahvistettava tukemaan työllisyyttä ja hyvinvointia jäsenmaissa. Talous- ja rahaliiton kehittäminen ei ole muusta EU:n kehittämisestä irrallinen prosessi erityisesti sosiaalisen ulottuvuuden kehittämisen osalta.

Eurooppalainen ohjausjakso on ensisijainen väline koordinoida ja ohjata maiden talouspolitiikkaa. Sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi ohjausjaksossa tulisi antaa nykyistä merkittävämpi ja aidompi rooli sosiaalisille ja työllisyyttä koskeville tarkasteluille. Ohjausjakson kehittäminen on tehtävä huolellisesti niin, että toimivaltasuhteet pysyvät selkeinä ja että ohjausjaksoprosessiin syntyy aito kansallinen omistajuus.

Lisäksi EMU:n lähiaikojen kehittämisessä on tärkeää saattaa loppuun pankkiunioni (ml. valtioiden ja pankkien välisen kohtalonyhteyden katkaiseminen), syventää pääomamarkkinaunionia, yksinkertaistaa ja järkipäristää finanssipolitiikan sääntöjä, vahvistaa sijoittajavastuuta ja lisätä bail-out-säännön uskottavuutta (ml. valtioiden velkajärjestelymekanismi).

Finanssipolitiikan säännöt

EU:n finanssipolitiikan sääntelystä tulisi poistaa myötäsykliisyyttä vahvistavia elementtejä. Jäsenvaltiot ovat huonoon taloudelliseen tilanteeseen jouduttuaan sopeuttaneet pakon edessä menojaan leikkaamalla koulutuksesta, sosiaaliturvasta ja investoinneista. Se paitsi syventää taantumia myös heikentää tulevan kasvun edellytyksiä. Hyvinä aikoina sen sijaan sääntökehikon aiheuttama paine on vähäistä. Yhteen suuntaan ohjaava säännöstö ei ole erityisen tarkoituksenmukainen finanssipolitiikan oikean mitoituksen ja ajoituksen kannalta.

Jäsenmaiden julkisissa talouksissa on oltava väljyyttä, joka mahdollistaa automaattisten vakauttajien tarkoituksenmukaisen toiminnan ja myös tarpeellisen päätösperäisen reagoinnin. Lisäksi sääntökehikon tulisi huomioida vaihtotaseiden vakauttaminen symmetrisellä tavalla.

Vakaus- ja kasvusopimuksen alijäämsääntöjen toteutumista tarkasteltaessa on huomioitava perusoikeuksien toteutuminen. Pitkällä aikavälillä vakaus- ja kasvusopimuksen sääntöjen noudattaminen on joka tapauksessa tärkeää, ja sääntöjä tulee kehittää.

Komission ehdotus ns. finanssipoliittisen sopimuksen sisällyttämisestä EU-lainsäädäntöön on periaatteessa johdonmukainen ja yhteisön laillisuus pohjaa vahvistava linjaus, samoin kuin kriisivuosina *ad hoc* rakennettujen järjestelyiden purkaminen (ns. Troikka) tai vakiinnuttaminen (Euroopan vakausmekanismin muuttaminen Euroopan valuuttarahastoksi, josta jäljempänä tarkemmin). Ikävä kyllä komission sääntöihin esittämät muutokset eivät korjaa nykyisen sääntökehikon ongelmia, vaan päinvastoin lisäävät kehikon monimutkaisuutta ja monitulkintaisuutta. Näin ollen ehdotuksia ei ole perusteltua toteuttaa, vaan sääntökehikko tulisi uudistaa kokonaisuutena.

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

Kun sääntöjä kehitetään, tulee erityisesti tarkastella julkisen talouden rakenteellisen alijäämän roolia. Sen pulmat nousivat valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esiin. Rakenteellinen alijäämä on vaikeasti havaittava asia, ja sen laskennassa joudutaan nojaamaan useisiin ei-yksiselitteisiin oletuksiin. Erityisen vaikeaa on rakenteellisen alijäämän kehityksen ennakointi ja nykytilan arviointi. Sen vuoksi sääntökehikon toiminta ja erityisesti säännöistä johdetut sopeutusvaatimukset voivat osua suhdannepoliittisesti täysin harhaan.

EVM:n kehittäminen ja kriisinratkaisu

Jokaisella jäsenvaltiolla on vastuu omasta talouspolitiikastaan sekä tarvittavien uudistusten tekemisestä. Jokaisella jäsenmaalla on myös vastuu omista veloistaan. Äärimmäisiä kriisitilanteita varten on luotava hallittu valtioiden velkajärjestelymenettely. Velkajärjestelymenettely on välttämätön edellytys no bail-out-periaatteen uskottavuudelle. Samalla se luo säännöt ja käytännöt äärimmäisten kriisien hoitoon ja vähentää niihin liittyviä sosiaalisia kustannuksia. Sipilän hallituksen tulee ilmaista selkeämmin, mitä se tarkoittaa yhteisvastuulla ja mihin päätelmiin tulkinta johtaa, kuten valtiovarainvaliokunta on aikaisemmassa lausunnossaan (VaVL 5/2017 vp) edellyttänyt. Eduskunnan on syytä saada asiasta selvitys.

Euroalueen vakautta tulee vahvistaa myös kehittämällä olemassa olevan Euroopan vakausmekanismin EVM:n ympärille Euroopan valuuttarahasto EVR. EVR:n perustaminen tässä vaiheessa Komission ehdottamalla tavalla on kuitenkin monilta osin ongelmallinen ja jää irralliseksi muusta EMU:n kehittämisestä.

Keskeisimmät ongelmat liittyvät siihen, että komission ehdotus ei vahvista sijoittajavastuuta (päinvastoin, sen voidaan tulkita pienentävän sijoittajavastuun roolia), ja siihen, että EVR toteutettaisiin ennen valtioiden velkajärjestelymekanismeja. Tällainen muusta kehittämisestä irrallinen lähestyminen ei ole kovin hyvin perusteltua.

Toinen ongelma liittyy EVR:n päätöksentekoon. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan (PeVL 12/2018 vp), että vahvistetun määräänemmistöpäätöksenteon laajentaminen kaventaisi eduskunnan budjettivaltaa. Toisaalta valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat esittäneet perustellusti, että rahaston tarkoituksenmukaisen toiminnan turvaamiseksi vain ohjelmien aloituspäätökset tulisi tehdä yksimielisesti, kun taas maksatukset ym. ohjelmien puitteissa tapahtuvat päätökset voitaisiin tehdä vahvennetulla määräänemmistöllä, jollainen on jo nyt EVM:llä käytössä ns. hätätilalausekkeen osalta.

Komission asetusehdotuksessa EVR olisi unionin lainsäädännön alainen unionin toimielin. Tämä tarkoittaa, että EVR:n päätökset olisi alistettava neuvoston päätettäviksi. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista, mutta ei ajan oloon myöskään nykyinen, hallitustenvälinen rakenne, jota Suomen hallitus edelleen kannattaa. Valtiovarainvaliokunnan lausunnossa (VaVL 5/2017 vp) oli kehoitettu arvioimaan uudelleen kantaa, jossa torjutaan EVM:n siirtäminen osaksi Euroopan unionin oikeudellista kehikkoa: "EVM:n tehtävä on tuottaa vakautta koko euroalueelle, ja sen aseman määrittely yhteisölainsäädännössä vahvistaisi ja selkiyttäisi sen asemaa."

Pankkiunionin yhteisen kriisinratkaisurahaston yhteisen varautumisjärjestelyn perustaminen EVR:n yhteyteen on perusteltua. Siinä tulee edetä samassa tahdissa pankkiunionin muun kehittä-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

misen, erityisesti riskien vähentämisen, kanssa. Varautumisjärjestelyn on oltava uskottava kaikissa oloissa, jotta sen markkinavaikutus on toivottu. EVR:ää kehitettäessä on tärkeää turvata rahanlainojen ensisijainen asema lainoja takaisin maksettaessa, kuten tällä hetkellä on Kansainvälisellä valuuttarahastolla IMF:llä.

Pankkiunioni

Suomen tulee toimia nykyistä aktiivisemmin pankkiunionin loppuunsaattamiseksi, jotta pankkien ja valtioiden välinen kohtalonyhteys saadaan katkaistua ja jotta pääomamarkkinaunioni eteni. Edellytykset tälle ovat euroalueella parantuneet, kun pankkien vakavaraisuus on parantunut ja ongelmaluottojen määrä pankkien taseissa on paikoin vähentynyt.

Kriisintarkkailumekanismien loppuunsaattaminen ja yhteinen talletussuojajärjestelmä ovat perusteltuja ratkaisuja sen jälkeen, kun pankkijärjestelmän riskejä on yhä supistettu. Valmistelussa ja etenemisessä on huomioitava erityisesti nykyiset rahastointitasojen erot ja pankkien taseissa olevat valtioiden velkakirjoihin liittyvät riskit, joita koskevan sääntelyn uudistaminen on tärkeä ensimmäinen askel. Uudistusten keskeisenä tavoitteena tulee olla no bail-out-säännön uskottavuuden lisääminen ja sijoittajavastuun vahvistaminen.

Talous- ja rahaliiton rakenteiden kehittämisen ohella ei tule unohtaa myöskään kotimaisten vakuuttajien kehittämistä. Suomen liittyessä talous- ja rahaliittoon keskustelu kansallisista sopeutumismekanismista oli perusteellista, ja tuolloin perustettiin esimerkiksi puskurirahastoja epäsymmetrisiin shokkeihin varautumiseksi. Puskurit ovat osoittautuneet tarpeellisiksi ja käyttökelpoisiksi, joskin käyttötarkoitukseensa nähden pieniksi välineiksi. EMU:hun liityttäessä Suomessa kiinnitettiin paljon huomiota työmarkkinoiden sopeutumiseen uusiin olosuhteisiin. Kansallisten vakuutusvälineiden ja mekanismien edelleen kehittämiseen tulee ottaa aktiivisempi ote yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Kaikissa olosuhteissa on oltava käytössä riittävä välineistö, jolla voidaan reagoida myös poikkeuksellisissa tilanteissa vakaalla ja ennakoitavalla tavalla.

EU:n budjetti

EU:n talousarviosta on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden mukaisesti rahoitettava EU:n julkisia hyödykkeitä ja toimia, joita jäsenvaltiot ja alueet eivät itse pysty rahoittamaan ja joissa EU:n rahoituksella voidaan varmistaa paremmat tulokset. Budjetin sisällä Suomen linjan tulee olla se, että priorisoidaan toimia, joilla on todennettua eurooppalaista lisäarvoa, kuten tutkimus- ja tuotekehitys. Linjassa sosiaalisen ulottuvuuden kanssa tulee painottaa sosiaalisten standardien nostamista ja sosiaalisten erojen kaventamista. Osin budjettia on perusteltua käyttää myös euroalueen erityistarpeisiin, joskin tällaisiin tarkoituksiin varattu rahoitus jää väistämättä merkitykseltään vähäiseksi.

Sosiaalisemman Euroopan rakentamisessa tulee hyödyntää tehokkaasti jo olemassa olevia rahastoja. Esimerkiksi Euroopan sosiaalirahaston tuella on Suomessakin toteutettu muun muassa nuorisotakuun Ohjaamo-keskukset nuorille ja tuettu omaehtoisen työllistymisen alueellisia hankkeita. Euroopan globalisaatorahastosta Suomi on saanut tukea etenkin it-alan suuryritysten irtisanomisten yhteydessä työntekijöiden uudelleen koulutautumiseen ja uuden yritystoiminnan tukemiseen. Rahastoja ja varojen myöntämistä tulee kehittää entistä läpinäkyvämmäksi ja tehokkaam-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

maksi. Rahastoja tulee voida käyttää nykyistä joustavammin jäsenmaiden kohdatessa yllättäviä talous- ja työllisyysokkeja.

Jos muiden uudistusten toteuttamisen jälkeen euroalueen vakaus sitä vaatii, voidaan harkita tarvetta erilliselle suhdannetasausmekanismille, joka ei saa olla pysyvä tulonsiirtojärjestelmä. Tällainen järjestely olisi kuitenkin enintään väliaikainen, sillä riittävän suuri ja likvidi yhteinen pääomamarkkina tasaisi alueellisia suhdanne-eroja nopeammin ja tehokkaammin kuin erillinen rahasto.

Rajat ylittävien toimintojen tai haittojen verottaminen EU-tasolla voi olla Suomenkin kannalta edullisempaa kuin suorittaa EU:lle osuus kansallisesti kerätystä arvonlisäverosta, koska veropohjan laajuus ja tiiviys sekä verottamisen tehokkuus vaihtelevat suuresti jäsenmaissa. Keväällä 2018 valmistunut VATT:n ja Etlan raportti esitteli EU:n ja Suomen kannalta parhaita vaihtoehtoja, joista komission esityksessä on osuus yhteisestä yhdistetystä yhteisöveropohjasta (CCCTB) sekä osuus päästökaupan tuloista. Ympäristövaikutuksiltaan jälkimmäistä tehokkaampi voisi olla hiilidioksidivero tai arvonlisäverotuksen kantojen systematisointi ilmaston kannalta ja sosiaalisesti kestävä kehityksen kriteerein, kuten SDP on omassa vero-ohjelmassaan esittänyt.

Talous- ja finanssiministerin tehtävä

Komissio jatkaa EMU-tiedonannossa Euroopan talous- ja finanssiministerin tehtävän kehittämistä. Lähtökohtaisesti tällaisen uuden toimielimien perustaminen ei ole talous- ja rahaliiton kehittämisen kannalta erityisen tarpeellista, ja pahimmillaan se lisää toimivaltasuhteiden sekavuutta. Epäselväksi jää, mitä lisäarvoa tällaisesta toimielimestä olisi. Talous- ja finanssiministerin tehtävän tarkoituksenmukaisuus riippuu lopulta siitä, mikä olisi sen tehtäväkuva ja toimivalta suhteessa muihin instituutioihin. Ainakaan nykyistä monimutkaisempaan suuntaan ei tule edetä.

Sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen

Jotta EU:n oikeutus kansalaisten keskuudessa vahvistuisi, tarvitaan EU:lta enemmän konkreettisia tuloksia ihmisten arkeen. Ihmisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon parantaminen on nostettava kehittyvän EU-yhteistyön keskiöön.

EU:n sosiaalisessa ulottuvuudessa on kyse kansalaisten oikeuksien ja perusturvan toteutumisesta. Sen kehittämisen tulee tarkoittaa työntekijöiden aseman vahvistamista, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisääntymistä, kansalaisten oikeutta perusturvaan, koulutukseen, työhön ja toimeentuloon kaikkialla Euroopassa sekä demokratian vahvistamista niin jäsenmaissa kuin unionissaakin. Sosiaalisen ulottuvuuden tavoitteiden tulee olla linjassa Eurooppa 2020 -strategian ja YK:n Agenda2030 -ohjelman köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämisen tavoitteiden kanssa.

EU:n komissio on tehnyt tähän liittyen oikeansuuntaisia aloitteita esityksessään Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariksi. Pilari sisältää kattavan listan oikeuksia, jotka olisi taattava kaikille unionin kansalaisille ja työntekijöille.

Sosiaalisemman Euroopan toteuttaminen edellyttää nykyistä vahvempaa EU-tason koordinaatiota ja jäsenmaiden kannustamista ottamaan käyttöön hyviä käytänteitä. Keväällä 2017 käyttöön

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

otetulla sosiaali-indikaattoreiden seurantavälineellä voidaan seurata muun muassa köyhyysriskiä, koulupudokkaiden määrää ja sukupuolten tasa-arvon toteutumista työmarkkinoilla kaikkialla EU-maissa. On oleellista, että näitä indikaattoreita aidosti seurataan ja varmistetaan, että niillä on myös vaikutuksia poliittisessa päätöksenteossa ja että ne näkyvät myös talouspolitiikan ohjausjaksossa. Sosiaalisten indikaattoreiden on oltava samalla viivalla taloudellisten tavoitteiden kanssa, ja niiden rikkomisesta tulee seurata sanktiomenettely. Indikaattoreihin tulee lisätä muun muassa vähimmäisturvan riittävyys, palvelujen saatavuus, lapsiköyhyys, asunnottomuus ja sukupuolten tasa-arvo. Jotta sosiaali-indikaattorien data saadaan kerättyä samassa tahdissa työllisyyttä koskevien indikaattoreiden kanssa, on työlle turvattava riittävä resursointi.

Työmarkkinoita, työntekijöiden sosiaalietuuksia sekä palkka- ja työehtoja säädellään edelleen lähinnä kansallisesti. Tämä on johtanut osin epäterveeseen kansainväliseen kilpailuun laskevilla sosiaalisilla standardeilla. Tarvitaan nopeita ja tehokkaita EU-tason toimenpiteitä ja vähimmäis-sääntelyä sosiaalisen polkumyynnin torjumiseksi ja sosiaalisen eriarvoisuuden kitkemiseksi niin jäsenmaiden sisällä kuin niiden välillä. Työsuojelulainsäädännössä tavoitteeksi tulee asettaa kunnianhimoiset ja korkeatasoiset työsuojelun standardit koko unionin alueella, psykososiaalisten riskien torjunta mukaan lukien.

Tehokas tapa työelämärikkomusten ehkäisemiseen olisi järjestöjen kanneoikeus, jossa ammattiliitot ja muut edustavat järjestöt voisivat puuttua väärinkäytöksiin. Kanneoikeutta tarvitsevat sekä vakavien rikkomusten, kuten ihmiskaupan, uhrin että esimerkiksi leimaantumista pelkäävät asiantuntija-ammateissa työskentelevät.

Suomi toimi esimerkkinä EU:n nuorisotakuulle, joka turvaa nuorten mahdollisuuksia työ-, koulutus- tai harjoittelupaikkaan. Eurooppalaista nuorisotakuuta tulee yhä kehittää. Myös ikään-tyville työntekijöille on turvattava oikeus työhön ja elinikäiseen oppimiseen. EU:n sisämarkkinoiden neljän perusvapauden, tavaroiden, ihmisten, palveluiden ja pääoman vapaan liikkuvuuden ohella EU:n viidenneksi vapaaksi liikkuvuudeksi tulisi nostaa tiedon vapaa liikkuvuus. Tiedon hyödyntämiselle ja rajoittamiselle on saatava selkeät ehdot.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 4.5.2018

Timo Harakka sd
Riitta Myller sd
Johanna Ojala-Niemelä sd
Maria Tolppanen ps
Joonas Räsänen sd

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 2 /vihr

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2 /vihr

Perustelut

Valtiovarainvaliokunta pitää valtioneuvoston perusmuistioon sisältyviä kantoja ja linjauksia hyvänä lähtökohdana rahaliiton kehittämistä käytävälle keskustelulle.

Valiokunta yhtyy siten valtioneuvoston käsitykseen, että EMUa pystytään kehittämään rajatulla keinovalikoimalla, johon ei sisälly minkäänlaista yhteisvastuun kasvattamista tai pysyviä tulonsiirtoja. Yhteisvastuun kategorinen vastustaminen tekee kuitenkin EMUun sisältyvien ongelmien ratkaisemisen huomattavasti vaikeammaksi ja sulkee Suomen pois keskusteluista, jotka yhteisvastuusta väistämättä tullaan käymään.

Valiokunta jakaa valtioneuvoston kriittisen suhtautumisen yhteisvastuun laajentamiseen. Valtioneuvoston mukaan yhteisvastuun kasvattamisen hyödyt olisivat vaatimattomat. Yhteisvastuun lisääminen olisi kuitenkin keskeinen väline EMUn nykyisten ongelmien ratkaisemiseen, ja yhteisvastuuta voidaan lisätä niin, että siitä on aitoa hyötyä jäsenvaltioille.

Yhteisvastuun suuntaan on mahdollista edetä rajatuin ja hallituin askelin niin, että jäsenmailla säilyy edelleen kannustimet hyvään taloudenpitoon. Kaikki yhteisvastuu ei sisällä moraalikadon vaaraa, eikä yhteisvastuu aina tarkoita pysyviä tulonsiirtoja.

Yhteisvastuuta kuitenkin tarvitaan korjaamaan talousalueella vallitsevia kilpailukykyeroja ja tasoittamaan suhdannepolitiikkaa. Esimerkiksi yhteinen työttömyysvakuutusjärjestelmä on mahdollista rakentaa tavalla, joka tasoittaa suhdanteita mutta ei kannusta valtiota kasvattamaan menojaan.

Työttömyysetuudet ovat tärkeä osa yhteiskunnan tarjoamaa turvaverkkoa, ja niiden käyttö yleensä lisääntyy taantumassa, jolloin resursseja rajoittaa tarve pitää julkisen talouden alijäämä kurissa. Yhteinen järjestelmä täydentäisi jäsenvaltioiden omia budjettivakauttajia sellaisten talouden häiriöiden yhteydessä, jotka koskettavat eri jäsenmaita eri tavoin. Järjestelmä tarjoaisi jäsenvaltioiden julkiselle taloudelle enemmän liikkumavaraa, jolloin kriiseistä voitaisiin selvitä nopeammin ja vahvemmin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että suuri valiokunta suhtautuisi valtioneuvostoa myönteisemmin yhteisvastuun kasvattamiseen.

Helsingissä 4.5.2018

Ozan Yanar vihr

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 3 /vas

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3 /vas

Perustelut

Euroopan rahaliittoa EMU:ta on viime vuosina yritetty paikata muun muassa tiivistämällä talouskoordinaatiota ja -ohjausta, luomalla rahoitusjärjestelyitä (ml. Euroopan vakausmekanismi) sekä uudistamalla rahoitussektorin regulaatiota. Tehdyt uudistukset eivät kuitenkaan ole poistaneet EMU:n perustavanlaatuisia ongelmia.

Yhteisen valuutan kautta yhteen sidotut jäsenmaat ovat elinkeinorakenteiltaan, väestörakenteiltaan, palkkatasoiltaan ja yhteiskuntarakenteiltaan hyvin erilaisia. Silti niiden pitäisi kaikkien istua saman rahapolitiikan muottiin, mutta ilman yhteistä finanssipolitiikkaa. Tämä epäsymmetria yhdistettynä eurosäännöistä johtuviin kansallisen talouspolitiikan rajoitteisiin on jarruttanut euroalueen talouskehitystä ja aiheuttanut rahaliiton sisäisiä vaihtotaseiden epätasapainoja. Epätasapainoja paikatakseen monet jäsenmaat velkaantuivat 2000-luvulla voimakkaasti sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, mikä loi pohjaa eurokriisille. Euron säännöt ja rahapoliittisen liikkumavaran puute kansallisella tasolla myös vaikeutti ja hidasti suhdannepoliittisten työkalujen käyttöä, mikä osaltaan pitkitti ja vaikeutti eurokriisiä. Vaikka pahin vaihe on nyt ohitettu, epätasapainot eivät ole poistuneet, ja kun myös rahapolitiikka on edelleen "poikkeustilassa", on euroalueen kyky vastata seuraavaan kriisiin kyseenalainen. Komission viimeaikaiset esitykset pyrkivät osaltaan parantamaan tilannetta.

Viittaamme eriävään mielipiteeseemme valiokunnan edelliseen EMU:ta käsitelleeseen lausuntoon (VaVL 5/2017 vp) ja toistamme siinä esittämämme näkemykset. Niiden lisäksi kommentoimme alla erikseen joitakin näkökulmia komission viimeaikaisista esityksistä.

Finanssipolitiikka

Eurokriisi on osoittanut EU:n finanssipoliittisten sääntöjen monimutkaisuuden ja toimimattomuuden. Komission esitykset finanssipoliittisen sopimuksen tuomisesta EU-lainsäädännön piiriin monimutkaistavat tätä entisestään. Jaammekin valtioneuvoston kriittisen kannan finanssipoliittisia sääntöjä koskevaan direktiiviehdotukseen. Euroopan komissio on kykenemätön valvomaan nykyistenkään sääntöjen noudattamista, joten ei ole tarkoituksenmukaista monimutkaistaa asetelmaa niin, että konfliktit keskipitkän aikavälin tavoitteista ja rakenteellisen alijäämän tulkinnoista lisääntyvät.

Katsomme, ettei keskittyminen pelkkiin alijäämiin ole perusteltua. Liialliset ylijäämät sekä vaihtotaseiden epätasapaino ovat perimmäisiä euroalueen epävakauden taustalla olevia tekijöitä. Vasemmistoliiton kanta on, että euroalueen vaihtotaseiden epätasapainojen hillitseminen edellyttää menettelyitä, jotka kohdistuvat myös liian suurin ylijäämiin. Nykytilanne, jossa alijäämät ovat rangaistavia, mutta suuret ylijäämät nähdään jopa tavoiteltavina, on kestämaton ja euroalueen talous- ja työllisyyskehitykselle haitallinen. Yleisemmin jäsenmaiden finanssipolitiikkaa rajoittavien velka- ja alijäämänsääntöjen uudistaminen joustavampaan suuntaan varsinkin laskusuhdanteissa mahdollistaisi järkevän ja kulloisenkin taloustilanteen tarpeisiin soveltuvan politiikan harjoittamisen. Tämä tukisi myös Suomen hallituksenkin peräänkuuluttaman "kansallisen vastuun"

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 3 /vas

ja sääntöperusteisuuden toteutumisesta nykyistä paremmin. Uudistuksen yhteydessä sääntöjä tulisi myös selvästi yksinkertaistaa.

Jotta euroalueen talous voisi kokonaisuutena kehittyä kestävästi, tulisi järjestelmään sisältyä myös sellaista yhteistä finanssipoliittista kapasiteettia, jolla olisi mahdollista tasata suhdanteita ja elvyttää taloutta kriisitilanteissa. Tältä osin komission suunnitelmissa on myönteisiä elementtejä, joskin paljon riippuu lopullisesta toteuttamistavasta. Yhteisen finanssipolitiikan rahoitus edellyttäisi varojen keräämistä hyvinä aikoina joko jäsenmaksujen tai EU:n omien verojen kautta. Omien varojen osalta muun muassa finanssitransaktioihin kohdistuva vero, EU:n yhteinen ja yhdistetty yritysveropohja ja EU:n hiilivero ansaitsisivat tulla kunnolla käsitellyiksi esimerkiksi EU:n tulevaa rahoituskehitystä koskevan keskustelun yhteydessä. Riittävä finanssipoliittinen kapasiteetti edellyttää kuitenkin myös kykyä ottaa tarvittaessa yhteistä velkaa. Tämä eroaisi selvästi nykytilanteesta, jossa jäsenmaat ovat lainoittaneet toisiaan.

Pidemmällä tähtämellä perussopimuksia tulisi muuttaa ja esimerkiksi Euroopan keskuspankille antaa mahdollisuus lainoittaa jäsenmaita suoraan. Koska näin ei nyt ole, jäsenmaiden konkurssit ovat aidosti mahdollisia. Eurokriisin yhteydessä EKP rikkoi omaa mandaattiaan ja lupasi taata kaikkien jäsenmaiden maksukyvyn. Tämä ei kuitenkaan ole kestävä ratkaisu, ja se on suoraan vastoin Suomen edellyttämää markkinakuria ja sääntöperustaisuutta. Koska jäsenmaille on vaikea mahdollistaa tasapuolista ja toimivaa viimekätistä lainoittajaa, olisi sellainen luotava EU:n tasolle.

Rahoitusunioni

Sitoutuminen pankkiunioniin on yksi harvoista Suomen hallituksen konkreettisista ja kannatettavista tavoitteista. Pankkien taseissa olevien riskien vähentäminen, sijoittajavastuun toteuttaminen sekä pankkisektorin ja valtion "kohtalonyhteyden" heikentäminen ovat ehdottomasti tarpeen.

Jos pankkiunionin loppuunsaattaminen ja esimerkiksi yhteisen talletussuojan käyttöönotto kuitenkin tehdään ehdolliseksi sille, että kaikkien jäsenmaiden rahoitussektoreiden luottoriskit on kansallisin toimin saatu "riittävän" pieniksi, tulisi rehellisyyden nimissä myöntää, että pankkiunionireformia ollaan valmiita lykkäämään pitkälle tulevaisuuteen. Valtioneuvoston tavoittelema tilanne, jossa "pankkisektori on hyvin pääomitettu, eikä pankkisektorilla ole ylisuuria altistumia kotivaltiolleen", on varsin kaukana esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa. On myös syytä huomata, että Suomessa rahoitussektori on kansainvälisesti suuri suhteessa kansantalouteen ja luottolaitosmarkkinat varsin keskittyneet, jolloin esimerkiksi yhteisen talletussuojan kiirehtimisen voisi katsoa olevan myös Suomen edun mukaista.

Toteutuessaankaan pankkiunionin piirissä suunnitellut toimenpiteet eivät yksin riitä vähentämään finanssisektorin kansantalouksille ja valtion talouksille aiheuttamia riskejä. Rahoitussektorin lobbauksen seurauksena esimerkiksi uudet pääomavaatimukset on euroalueella määritelty tasolle, joka useiden asiantuntijoiden mukaan olisi täysin riittämätön mittavamman kriisin oloissa. Jos paljon puhutusta "too big to fail" -ongelmasta haluttaisiin aidosti eroon — mikä mahdollistaisi valtioneuvostonkin peräänkuuluttaman markkinaehtoisuuden toteutumisen sekä rahoituslaitosten ja valtioiden kohtalonyhteyden heikentämisen — tulisi pankkisääntelyn työkalujen olla nykyistä kunnianhimoisempia. Tarvittaisiin selkeitä toimia esimerkiksi liikepankki- ja investoin-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 3 /vas

tipankkitoimintojen erottamiseksi ja mahdollisesti muitakin mekanismeja pankkien koon rajoittamiseksi. Vastaavasti pieniä luottolaitoksia ei tulisi kohtuuttomasti rasittaa, vaan sääntelyn ja vaatimusten tulisi nykyistä paremmin heijastella toiminnan taloudellisia ja yhteiskunnallisia riskeitä.

Euroopan vakausmekanismi ja -rahasto

Kuten todettu, kriisin myötä lisääntynyt talouskoordinaatio on toteutettu EU:n oikeudellisen ja institutionaalisen rakenteen ulkopuolella. Tämä on ollut omiaan vahvistamaan suurten jäsenmaiden vaikutusvaltaa ja yhteisen päätöksenteon riippuvuutta yksittäisten vahvojen maiden sisäpoliittisista tilanteista. Järjestelmän avoimuus, tilivelvollisuus ja ennakoitavuus ovat samalla heikentyneet.

Komission ehdotuksen mukaan nykyinen, euroalueen hallitusten välisellä sopimuksella perustettu Euroopan vakausmekanismi (EVM) muutettaisiin Euroopan valuuttarahastoksi (EVR). Toisin kuin EVM, Euroopan valuuttarahasto olisi unionin lainsäädännön alainen oikeushenkilö ja sen oikeudellinen asema vastaisi EU-virastoa.

Valtioneuvosto vastustaa EVM:n tai EVR:n tuomista EU:n yhteisölainsäädännön piiriin ja haluaa pitää sen edelleen euromaiden valtioidenvälisenä sopimusjärjestelynä. Kuten vasemmistoliitto on ennenkin todennut, EVM:n kehittäminen EU:n oikeudellisen kehikon ulkopuolella on sisältänyt omat ongelmansa. Käytäntö on vahvistanut hallitustenvälisyyttä ja varsinkin suurten ja taloudellisesti vahvojen euromaiden vaikutusvaltaa suhteessa yhtäältä EU:n instituutioihin ja toisaalta taloudellisesti heikkoihin jäsenmaihin. Järjestely ei ole myöskään omiaan vahvistamaan jäsenmaiden välistä luottamusta ja yhteisymmärrystä tai EVM:n avoimuutta, vakautta ja ennakoitavuutta. Näkemyksemme mukaan olisikin suotavaa, että EVM/EVR olisi yhteisölainsäädännön ja EU:n tuomioistuimen valvonnan piirissä. Talous- ja rahaliiton kehittämistä ei lähtökohtaisesti pitäisi jatkaa perussopimusten ulkopuolisena, erillisenä kokonaisuutena, vaan sen institutionaalista asemaa EU-kokonaisuudessa tulisi selkeyttää.

Valtioneuvosto on huolissaan siitä, että Suomi menettäisi rahoitustukea koskevassa päätöksenteossa veto-oikeutensa, mikäli valtaosa päätöksistä voitaisiin jatkossa tehdä 85 prosentin enemmistöllä komission esityksen mukaisesti. Myös perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut esitetyn määräänemmistökäytännön rajoittavan eduskunnan budjettisuvereniteettia. Perustuslakivaliokunnan kanta on perusteltu. Samalla katsomme, että enemmistöpäätösten lisääminen EMU:ssa ja EU:ssa yleensä yleisenä käytäntönä Lissabonin sopimuksen mukaisesti nopeuttaisi päätöksentekoa.

Kuten valiokunnan kuulemisissa on tullut ilmi, valtioneuvoston tavoite pitää EVM/EVR hallitustenvälisenä erillisjärjestelynä ei ole täysin johdonmukainen valtioneuvoston "markkinakuri"-tavoitteen kanssa. Kriisitilanteessa päätökset tehdään valtioidenvälisten voimasuhteiden perusteella ja poliittisen kamppailun seurauksena Suomen hallituksen peräänkuuluttamien markkinamekanismien sijaan.

EVR:n peruspääoma ja lainanottokapasiteetti säilyisivät komission ehdotuksessa ennallaan 500 miljardissa eurossa. Tavoitteena on, että EVR olisi nykyistä selkeämmin pankkikriisien rahoitta-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 3 /vas

ja ja viimekätinen luotottaja. Valtioneuvosto tukee sitä, että yhteisen kriisinratkaisurahaston yhteinen varautumisjärjestely perustetaan EVM:n tai EVR:n yhteyteen, mutta edellyttää, että varautumisjärjestelyn lainoille ja takauksille asetetaan tiukka yhteiskatto. Alkuvaiheessa varautumisjärjestelyn kooksi on määritelty 60 miljardia euroa.

Näkemyksemme mukaan selkeän euromääräisen katon asettaminen on varautumisjärjestelyn tavoite huomioiden ongelmallista, sillä on mahdotonta ennakoida, kuinka mittavaa rahoitusta tarvitaan esimerkiksi seuraavan finanssikriisin koittaessa. Ehdotuksen mukaan rahastoa olisi poikkeustilanteissa mahdollista kasvattaa yksimielisellä päätöksellä, mutta tämä mekanismi ei olisi omiaan takaamaan rahaston ennakoitavuutta ja siten luottamusta sen kykyyn turvata vakaus markkinoilla.

Tältä osin yhdyimme valtiovarainvaliokunnan näkemykseen siitä, että jatkovalmistelussa tulee varmistaa, että varautumisjärjestely toimii myös silloin, kun rahoitussektori ajautuu suurempiin ongelmiin ja usea pankki kriisiytyy samanaikaisesti.

Myös velkajärjestelymekanismin puuttuminen komission ehdotuksesta on heikkous, ja sellainen tulisi sisällyttää EVM/EVR:n jatkovalmisteluun, kuten valtioneuvostokin on vaatinut. Tämä olisi myös edellytys sille, että Suomen peräänkuuluttama sijoittajanvastuu voisi toteutua.

Mahdollisuus erota

Euro ei saa olla pakkoavioliitto. Vasemmistoliiton aiemmin ehdottama ajatus siitä, että rahaliittoon luotaisiin eroamismekanismi, joka ei edellyttäisi eroa koko EU:sta, olisi nimenomaan markkinakuria edistävä uudistus. Eroava maa ei enää pystyisi nauttimaan yhteisvaluutan tuomasta korotuksesta, vaan sen rahoituksen ehdot vastaisivat aidommin luotottajien arvioimia kansallisia riskejä sekä talouspolitiikan ja rahoituksen kestävyyttä. Samalla ovi tulisi jättää auki mahdolliselle paluulle rahaliittoon, kun jäsenmaa jälleen täyttäisi sen ehdot.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 4.5.2018

Kari Uotila vas

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 4 /kd

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 4 /kd

Perustelut

Kristillisdemokraatit yhtyvät valiokunnan näkemyksiin muilta osin, mutta jättävät eriävän mieltä piteen valiokunnan kantaan kohdassa Uudet talousarviovälineet.

Valiokunnan näkemyksen mukaan EU-budjettia tulisi kehittää niin, että "euroalueen mahdolliset erityistarpeet voidaan ottaa aiempaa paremmin huomioon". Tällaisina erityistarpeina on tuotu esille mm. kilpailukyvyyn ja rakenneuudistusten edistämistä ja nuorisotyöttömyyden vähentämistä. On selvää, että mitään jäsenmaiden poliittisiin linjauksiin puuttumista välttävää mekanismia ei tällaiseen erityistarpeiden huomioimiseen ole luotavissa. Kunkin jäsenmaan tulee huolehtia omista rakenneuudistuksistaan. Siksi on sanottava selkeästi, että Suomi ei kannata erillistä euroalueen budjettilinjaa EU:n budjetin sisälle. Tavoitteena komission tiekartassa on aiemmin ollut euroalueen oma budjetti, ja Suomen osalta pitäisi ilmaista selvästi, ettei nyt pidä edetä sitä valmistelevia askelmerkkejä pitkin.

Lisäksi kristillisdemokraatit ovat linjanneet aiemmin uusiin talousarviovälineisiin liittyen, että rakenneuudistuksen tukipaketin käyttötarkoitusta ei tule muuttaa euron käyttöönoton suuntaamiseen. On ongelmallista, että muiden jäsenvaltioiden rahoituksella autetaan jäsenvaltiota täyttämään kriteereitä, joiden tarkoitus on juuri varmistaa, että jäsenvaltio on valmis yhteiseen euroalueeseen.

Samoin ERI-yleisasetusta ei tule muuttaa siten, että jäsenvaltioilla olisi mahdollisuus esittää komission ohjelmiin sisältyvän suoritusvarauksen siirtämistä rakenneuudistusten tukemiseen. ERI-yleisasetuksen muutoksella rakenneuudistussitoumuksiin siirrettävä tuki olisi komission täysin hallinnoimaa ja määräämää ilman jäsenvaltioiden omarahoitusta. Tämä vaarantaa demokraattisen vastuujärjestelmän. Jäsenvaltioiden vastuu omista uudistuksista vähenee, kun ne voidaan tehdä muiden maksamalla yhteisellä EU-rahoituksella.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 4.5.2018

Peter Östman kd

**Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 5 /ps**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 5 /ps

Perustelut

Komission ehdotukset koskevat kolmea laajaa kokonaisuutta, joiden seuraukset ovat suuret koko euro-alueelle että myös Suomelle. Kaikkien ehdotukset koostuvat seitsemästä tiedonannosta (COM(2017) 821, 822, 823, 824, 825, 826 ja 827 final). Nämä tiedonannot kattavat muun muassa talous- ja finanssiunionin kehittämisen, rahoitusunionin kehittämisen sekä hallinnon kehittämisen.

On selvää, että näillä ehdotuksilla toteutuessaan saattaisi olla vaikutuksia eduskunnan budjettivallan käyttämiseen ja tämän takia ehdotusten arviointi on tehtävä erityisellä huolella. Kahta säädösehdotusta U 4/2018 vp (fipo-sopimus osaksi EU-lainsäädäntöä) ja U 5/2018 vp (EVR:n perustaminen) käsittelemme erillisissä eriävissä mielipiteissä täsmällisemmin.

Liian erilaisten maiden liitto

Perustamisestaan alkaen EMU on ollut ongelmallinen, koska se koostuu hyvin erilaisista maista ja kansantalouksista. Jäsenmaiden hankalimmat erot liittyvät siten yhtäältä julkisen ja yksityisen sektorin velkaantumismuutoksiin sekä toisaalta epätahtiseen talouskehitykseen. Tämän lisäksi yhteisten sääntöjen rikkominen on osaltaan johtanut kasvaviin vaikeuksiin.

Yhteisvaluutta johti useisiin ongelmiin

EMU:n perustaminen loi markkinoille illuusion euroalueen kaikkien pankkien velan riskittömyydestä, mikä kuitenkin osoittautui vääräksi vuoden 2008 finanssikriisin yhteydessä. Kun reunamaat, joita ei olisi tullut hyväksyä euroalueen jäseniksi alun perinkään, ajautuivat syvään kriisiin, luotiin eurovaluutan pelastamiseksi yhteisvastuun menetelmiä, joilla mittavia vastuuta siirrettiin pankeilta koko alueen valtioille ja veronmaksajille. Menetelmillä hoidettiin kuitenkin ongelmien syiden sijasta niiden oireita, eivätkä kansantalouksien rakenteelliset ongelmat korjautuneet, vaan tuottavuuden ja kilpailukykyyn eriytyminen sekä velkaantuminen jatkuivat.

EKP:n väliintulo ei ratkaissut ongelmaa

EKP:n ilmoitus siitä, että se tekee kaikkensa euroalueen pelastamiseksi, pelasti EMU:n hetkellisesti, mutta avasi käytännössä rajattoman yhteisen piikin. Pankkien kotivaltioriskit ovat edelleen suuria eivätkä ongelmaluotot ole juurikaan vähentyneet. Pankkien kotivaltioriskejä tulisi pystyä laskemaan, ja ehdotammekin sellaisten sääntelymekanismien käyttöönottoa, jotka asteittain kasvattavat valtionlainojen riskikeskittymien pääomavaatimuksia.

Avoin piikki estää sijoittajavastuun ja hämärtää tilannekuvan riskeistä

Pelastustoimenpiteillä on käytännössä estetty sijoittajavastuun toteutuminen ja riskit ovat vaihtaneet omistajaa. EKP:n ns. roskalainojen osto-ohjelma on ollut massiivinen, ja se jatkuu yhä. Pelkästään pienen Suomen riskit mitataan kymmenissä miljardeissa euroissa. Massiivinen osto-oh-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 5 /ps

jelma on mm. pitänyt korot epäterveen alhaisella tasolla, mikä on johtanut velkaantumisen jatkumiseen.

Onnistuuko osto-ohjelman alasajo? Miten korkojen nousuun on Suomessa varauduttu?

EKP on ilmoittanut ajavansa osto-ohjelman alas lähiaikoina. Näin on syytä tehdä, vaikka seuraukset tästäkin saattavat olla kriittiset. Ohjelman lopettamisesta seuraa korkojen nousu asteittain markkinoiden määrittelemälle terveelle tasolle. Suomessakin tämä aiheuttaa mittavia menojen kasvupaineita sekä valtiolla ja kunnissa että yrityksissä ja kotitalouksissa. Heikon talouden maisa se uhkaa puhkaista syvän kriisin.

Keskitetty malli ja markkinakurimalli siirtävät ongelmia eteenpäin ja pahentavat niitä

Asiantuntijat ovat esittäneet EMU:n pelastamiseksi vain kaksi vaihtoehtoa, keskitetyn tai markkinakurimallin. Keskitetty malli tarkoittaisi syvenevää yhteisvastuuta, markkinakurimalli tiukkaa talouspolitiikkaa, rakenneuudistuksia ja menosopeutuksia. Keskitetty malli ei ole Suomen eikä muiden asiansa hyvin hoitaneiden jäsenvaltioiden edun mukainen, markkinakurimalli taas ei ole ongelmamaille poliittisesti mahdollinen.

Asiantuntijat ennustavat velkakriisiä

Edessä on seuraavan talouskriisin/taantumän iskiessä velkakriisi, joka on eräiden asiantuntijoiden mukaan ennennäkemätön. Kriisimaiden ollessa lopulta joko kyvyttömiä tai haluttomia hoitamaan velkojaan EKP:lle ja Euroopan vakausvälineelle mittavat tappiot olisi katettava kansallisista budjeteista, mikä siis tarkoittaa yhteisvastuuta.

Vakuutustyyppinen yhteisvastuu on ainoa yhteisvastuun muoto, jonka Suomi voi sallia

Moraalikadon ehkäisemiseksi yhteisvastuun tulee toteutua vakuutustyyppisenä, jotta yhteisvastuun hinta voidaan hinnoitella erikseen erilaisille maille ja instituutioille. Suomen kaltaisille asiansa hyvin hoitaneille maille vakuutustyyppinen yhteisvastuu olisi edullisin tapa, eikä yhteisvastuuta tule laajentaa sellaisessa muodossa, joka tarkoittaisi sitä, että Suomi joutuisi ottamaan vastuulleen toisten maiden riskejä tai maksamaan epäsuorasti niiden aiheuttamia kustannuksia. Suomi voi suostua vain Suomen riskit ja maksuaseman minimoivaan vakuutustyyppiseen yhteisvastuuseen ja ainoastaan silloin, kun se on välttämätöntä.

EMU:n hajoamiseen ja riskien realisoitumiseen varauduttava toimenpideohjelmalla

Suomen tulee varautua kuitenkin siihen vaihtoehtoon, ettei EMU ole enää pelastettavissa, vaan se joko hajoaa tai siitä eroaa tai on erotettava jäsenmaita lähivuosina. Hallituksen tulee ryhtyä toimenpiteisiin, joilla varaudutaan EMU:n hajoamiseen ja eroamiseemme siitä. On myös varauduttava siihen, että heikoimpien euromaiden kautta Suomen Pankille aiheutuvat TARGET2-järjestelmän 80 miljardin, euroalueen pankkijärjestelmän pitkäaikaisten rahaoperaatioiden 10 miljardin tai julkisen ja yritysten velkapapereiden osto-ohjelman 7,3 miljardin euron riskit realisoituvat.

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 5 /ps

Velalle oikea hinta, talouskurin ja sijoittajanvastuun on toteuduttava

EKP:n ja keskuspankkien tilanteesta on laadittava riskianalyysi ja vakuuksien arvoa laskettava realistiselle tasolle, jotta velasta tulee sensitiivistä ja sijoittajavastuu voi toteutua. Toisin sanoen valtionlainoihin sijoituksen tehneellä sijoittajalla tulee olla riski pääomansa menettämisestä. Suomen tulee edellyttää, että jokaisen EMU-maan tulee vahvistaa omaa tasauskykyään eli vähentää velkaantumista ja että ne sopeuttavat ja tasapainottavat julkisen taloutensa ja vahvistavat tuottavuuden ja kilpailukykyä kestäväälle pohjalle ehtona EMU:n pelastamiselle. Suomen ei tule hyväksyä EU:n budjettivarojen käyttämistä jäsenmaissa EMU:sta aiheutuvien ongelmien ratkaisemiseen.

Riskit täytyy arvioida sekä pankkien ja valtioiden välinen kohtalonyhteys katkaista

Keskeisen riskejä hämärtävän tekijän muodostaa toimintamalli, jossa EKP:n jakama edullinen rahoitus on vaihdettu ilman pääomavaatimusta kotivaltion velkakirjoihin. Ymmärtämys EKP:n, keskuspankkien, kotivaltioiden ja kotivaltioiden pankkien taseista on puutteellista. Etenkin EKP:n ja keskuspankkien riskien analysoinnissa on puutteita. Nämä riskit tulee kartoittaa ja ennen kaikkea EKP:n roskapaperien osto-ohjelman alasajosta syntyvät riskit analysoida.

Eduskunnalle tiedonanto Suomen riskeistä ja toimenpideohjelma riskien vähentämiseksi

Hallituksen on annettava eduskunnalle tiedonanto EKP:n roskalainojen osto-ohjelman Suomelle synnyttämien vastuiden määrästä ja ohjelman lopettamisen aikataulusta ja vaikutuksista. Riskitason alentamiseksi pääomavaatimusta valtionvelkakirjoille pankkien taseissa on kasvatettava portaittain ja samanaikaisesti luotava maakohtaiset pääomavaatimukset pankkien taseissa oleville kotivaltion aiheuttamille riskikeskittymille. Kansallisesti riskejä on pyrittävä vähentämään ja luotava toimenpideohjelma riskien vähentämiseksi. On kiinnitettävä erityistä huomiota erityisesti matalan korkotason aiheuttamasta kotitalouksien velkaantumisesta ja siitä syntyneestä riskistä Suomelle.

Roskalainojen määrää täytyy vähentää ennen kuin pankkiunionia syvennetään

Suomen tulee eurojärjestelmää koskevassa kansallisessa kannanmuodostuksessa arvioida mahdollisimman laaja-alaisesti, mitkä ovat Suomen tavoitteet ja reunaehdot, sekä korostaa markkinakurin ja jäsenvaltioiden oman vastuun merkitystä. Pankkiunionin syventämisen edellytyksenä on yhteisen talletussuojan kehittäminen, joka puolestaan vaatii konkreettisia toimenpiteitä pankkisektorien riskien ja järjestämättömien luottojen määrän vähentämiseksi. Keskeisenä tavoitteena tulee olla pankkien ja valtioiden välisen kohtalonyhteyden katkaiseminen sekä pankkijärjestelmän vakautta uhkaavien häiriöiden todennäköisyyden vähentäminen vakiinnuttamalla luottamus pankkien maksuvalmiuteen ja vakavaraisuuteen.

Suomen vaadittava ennakoitavuutta, vakautta ja sijoittajavastuun toteutumista

Suomen on painotettava kehittämistoimien keskinäisiä riippuvuussuhteita ja alisteisuutta toisiinsa nähden: pääomamarkkinaunionin kehittämisen on rakennuttava sijoittajavastuulle rakentuvan, julkistalouden vakauden turvaavan mekanismin ja oikeudenmukaisen riskinkannon sisältä-

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 5 /ps

vän pankkiunionin muodostamalle pohjalle. Ellei komission ehdotuksia täydennetä selvityksellä siitä, missä olosuhteissa velkajärjestely on mahdollinen, komission ehdotukset vievät Euroopan rahaliittoa yhä kauemmas paremmin toimivasta järjestelmästä ja euromaita tarvittaessa luototta-va EVR on omiaan estämään sijoittajanvastuun toteutumisen. Paras tapa lisätä sijoittajavastuuta olisi no bailout -periaatteen palauttaminen. Tämän lisäksi varautumisjärjestelyn kautta myönnettävien lainojen tai takauksien yhteenlaskettu enimmäismäärä tulee rajata selkeällä ja tarkkarajaisella euromääräisellä katolla.

Pankkien tukemiseen annettu rahoitus kerättävä takaisin vakautusmaksuilla

Julkisten varojen käyttö pankkikriisien hallinnassa tulee rajata poikkeukseksi pankkiunionin kriisinhallintajärjestelmässä. Varautumisjärjestelyn keskipitkän aikavälin fiskaalisen neutraliteetin periaatteen mukaisesti varautumisjärjestelyn kautta myönnetty rahoitus tulee periä takaisin täysimääräisesti toimialalta ylimääräisillä jälkikäteen kerättävillä vakausmaksuilla. Vakautusjärjestelyn ei tule johtaa pysyviin tulonsiirtoihin jäsenmaiden välillä.

Markkinakuri, laadukkaat velkajärjestelysäännöt ja no bail-out-periaate välttämättömiä

Edellytämme jokaisen jäsenmaan vastuuta omista veloistaan, vahvan sijoittajavastuun periaatetta sekä no bailout -periaatetta kriisinhallinnassa. Talous- ja rahaliiton kehittämisessä on välttämättöntä huomioida markkinakurin merkitys entistä paremmin. Jäsenvaltion velkajärjestelyn hallittu suorittaminen edellyttää, että sille on luotu toimivat menettelyt, maan pankkisektori on hyvin pääomitetty eikä pankkisektorilla ole ylisuuria altistumia kotivaltiolleen.

Muista komission ehdotuksista

Komission ehdotuksiin sisältyy myös kaksiosainen rakenneuudistusten tukipaketti, jonka yksi osa koskee rakenneuudistusten tukiohjelman muuttamista ja toinen Euroopan rakenne- ja investointirahastosta annetun ERI-yleisasetuksen muuttamista. Esitetty uudistus tulee hylätä, sillä muutoksia esitetään tukiohjelmaan, joka on ollut toiminnassa vajaan vuoden ja jonka toimivuutta ei tästä syystä ole mahdollista arvioida. Resurssien kasvattamisen sijasta uudet resurssitarpeet tulee varmistaa mahdollisimman pitkälle kohdentamalla uudelleen jo olemassa olevia varoja.

Kansanvaltaisuuden toteuduttava talous- ja finanssipolitiikassa

Komission ehdotukset jättävät avoimeksi kannanmuodostuksen kannalta täysin keskeisiä osia. Päätöksenteon demokraattinen hyväksyttävyyys ja kansalaisten tuki EMU-asioissa toteutuvat suurimmin kansallisten parlamenttien kautta. Vaikka Euroopan parlamentin ja kansallisten parlamenttien välinen yhteistyö on tärkeää, ei se voi korvata kansallisten parlamenttien päätöksentekoa talous- ja finanssipolitiikan alalla.

Komission ehdotukset eivät täytä mitään valtioneuvoston selvityksessä E 80/2017 vp esitetystä Suomen yleisistä kannoista tai edellytyksistä. Emme kannata komission ehdotusten hyväksymistä, vaan katsomme, että EVM:ää tulee kehittää voimassa olevan hallitustenvälisen EVM-sopimuksen pohjalta, säilyttäen kuitenkin avoinna tie omaan valuuttaan ja itsenäiseen talouspolitiikkaan.

Valiokunnan lausunto VaVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 5 /ps

kaan. Päätösvallan ja vastuun tulee olla mahdollisimman lähellä toisiaan, ja näin ollen eduskunnan budjettivallasta on pidettävä kiinni.

Keskeisiksi kehittämiskohteiksi katsomme velkajärjestelymekanismien kehittämisen ja valtionlainojen sensitiivisyyden kasvattamisen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 4.5.2018

Ville Vähämäki ps

Toimi Kankaanniemi ps